

SZENTMÁRTONI JÁNOS
A festő álma

Azon kevesek közé tartozom, akik elmondhatják magukról, hogy egy utcában nőttek fel Kirják Miklós festőművésszel. Dicsekednék is vele szemrebbenés nélkül, ha nem szégyelleném kissé, hogy sokáig fogalmam sem volt arról, mi készül műhelyében, mikén kísérletezik piktori laboratóriumában, milyen monumentális világot épít lakóhelyünk láthatatlan tartományában. Csak az utóbbi években fűztük szorosabbra a barátságot, ha nem számítom bele a véletlenszerű kamaszkori sörözéseket. De, történetesen, amikor én még kezdő poétaként emlékeim özönéből csupán egy-egy mozaikkockát igyekeztem egyre elkeseredettebben kimerevíteni a rohanó idő kétes mozivásznán – ő egy szál ecsettel bizonyára már akkor megállította az időt, hogy mindazt, ami addig fölhalmozódott az Ember tudásában, képkeretbe zárja a szerzetesek nyugalomával és szorgalmával.

Közös munkáink, együttgondolkodásaink során csak nemrég ismerkedhettem meg a festőművész balassagyarmati gyökereivel is, a Patvarci utca idilljével, a Nyírjesi-tó körüli és az Ipoly-parti csavargások bukolikus tájaival, amelyeket a gyermek csodálatával, de már a felnőtt tudásával örökített meg Kirják Miklós. A gyermek tud így látni, hogy a tájban a legapróbb fűszálat vagy bogarat is észreveszi, és a gyermek szemével látó mester képes arra, hogy a cseppben fölmutassa a tengert, egy cincérben az univerzumot, a *Március* című kép széttárt szárnyú madarában a teremtés egyszerűségét és méltóságát.

A Dürer, Holbein iskoláján nevelkedett portréfestőnek és a táj lelkét megragadni tudó újraalkotónak van egy mitikusabb-filozofikusabb arca is, amelyet az *Arabiai filmhíradó* és a *Magritte Afrikában* című képek is tükröznek. Mind a filmművészet egyik

megújítóját, Bunuel, mind a szürrealisták egyik óriását, Magritte-ot úgy idézi meg, hogy nem idézni akar tőlük, hanem „pusztán” a szellemüket kelti életre egy-egy saját vízióban. Mint például a kilencedik kerületi tűzfalak plakátjain megelevenedő sivatagi jelenetsor Bunuel ismétlődő, mindvégig hiányosan maradó, így fölismerhetetlen portréjával.

Csak tisztelni tudom barátomban azt a művészi-emberi bátorságot, amellyel az örökkévalóságnak dolgozik, és nem a felhígult, percről percre változó mának. Egy olyan korban, amikor minden szétfele tart, hullani készül, ő megálljt int, és képeivel kitámasztja a pusztulás falait, vagy éppenséggel a pusztulás falaira hordja fel összegző erővel az emberi lélek és az emberiség műveltségének emlékezetünkben és álmainkban felgyülemlett látomását. Reneszánsz tudás-szomj és rendszerezési vágy, barokk aprólékoság és kidolgozottság jellemzi művészetét – s mindehhez a fényképész türelme, megfigyelőképessége, természetkutatók alázata és áhítata, himnuszírók elhivatottság-érzete szolgáltat muníciót.

Kirják leletmentő. De nemcsak úgy, hogy összefoglal, hanem azzal is, hogy a képeiben való utazásunk során nagy elődjeiig is eljuthatunk, a reneszánsz óriásokhoz, Mantegnához, Michelangelóhoz... – vagy épp a XX. századi szürrealistákhoz. Dalí figyelmeztető lázálmai jutnak eszünkbe például *A kétségbeesett ember* vagy a *Houdini megszabadul gátlásaitól és túlvetkőzi magát* című festmények láttán, amelyek a lélek és a psziché olyan rétegeibe vezetnek minket, ahol a mítosz és a valóság már valóban egy.

Ez Kirják világérzékelésének sötétebb oldalát mutatja, amely egyben azt is igazolja, hogy nem egy múltba menekülő, saját álmaiba zárkózó művésszel van dolgunk, aki fél a valósággal szembenézni – hanem egy olyan rendszerező, egyetemességre törekvő, a korkritikától sem tartózkodó festővel, aki bár nem rág a szánkba semmit, s látszólag elvan a teremt-

„Szakállam sercenj, reccsenj, kunkorodj”

ményei közt, de ha az ember alaposabban elmerül a világában, rögtön érzékeli a figyelmeztetéseit is. Hogy rossz úton járunk, amikor megfedkezünk arról, milyen démonokat is kell magunkban két vállra fektetnünk ahhoz, hogy egész embernek megmaradjunk. Hogy milyen gyilkos és rohamléptékben kiüresedő korban élünk, amelyben úgy marcangolják bennünk mindazt, ami érték, ami szakrális, ami túlmutat rothadásra ítélt, anyagi valónkon – akár Kirják képein is fölismerhető rémálmaink barbár lényei.

A legnagyobb bravúr azonban az, hogy Kirjákban a természetmegfigyelő és a mítoszbuvár egy harmadik világot teremt, ami viszont már csak az övé, egyetemes és szuggesztív. Ahol a madár csikóhaltestű, a rinocérosz pedig gyíktestben kúszik a fára... Így alakul és bontakozik ki szemünk előtt egy XXI. századi szimbolista, ha hívhatom így, aki

ezernyi idegszállal szövődik a világ testébe, érzékeli annak minden rezdülését – és amiért hálásak lehetünk neki, hogy nem lebutítja üzenetét, hogy értsük, hanem fölemel sorsunk fölé, mert onnan nagyobb kilátás nyílik a kultúra csodáira és önmagunkra is.

Egyszerre dermesztő és vigasztaló élmény, ha mélyen belenézünk Magritte elefántjainak szemébe, melyen keresztül mintha az idő tavába látnánk – ősmély vizében ott hullámszik kezdet és vég, az élet hajnala és személyes, elkerülhetetlen tragédiánk is. Olyan, mintha Isten szemébe néznénk, ahonnan részvét és megbocsátás sugárzik vissza ránk.

És most újabb kísérletezésbe fogott: megajándékozott minket egy miniatűr sorozattal, amelyet József Attila *Medáliák* című ciklusa ihletett. Szeretettel ajánlom mindenki figyelmébe a művészt.

„Huszonhárom király sétál”

„és lidércként rugódozó fehér”